УДК 811.111’373’42
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-103-23

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ВІДТВОРЕННІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГЕРМАНСЬКИХ І РОМАНСЬКИХ МОВ

Строченко Л. В.
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-3619-3484
lesiastrochenko@gmail.com

Єрьоменко С. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-8145-9483
svetlana200125@gmail.com

Телецька Т. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-2555-1154
teletskaya@gmail.com

Ключові слова: *юридична термінологія, юридичний переклад, перекладацькі трансформації, германські мови, романські мови, юридичний дискурс, правові тексти.*

Статтю присвячено дослідженню перекладацьких трансформацій, що застосовуються при відтворенні юридичної термінології германських і романських мов українською мовою. Актуальність дослідження зумовлена зростанням обсягів міжнародної правової комунікації, процесами європейської інтеграції України та необхідністю забезпечення точності перекладу нормативно-правових, договірних і судових документів. Метою статті є виявлення особливостей використання перекладацьких трансформацій під час відтворення юридичної термінології германських і романських мов, визначення найпродуктивніших способів перекладу та встановлення чинників, що впливають на вибір перекладацьких рішень. Матеріалом дослідження стали 600 юридичних термінів і понад 350 фрагментів нормативно-правових документів, відібраних з офіційних правових ресурсів EUR-Lex, UK Legislation та United States Code англійською, французькою й українською мовами. Для уточнення семантики та нормативних відповідників використано спеціалізовані юридичні словники й довідкові ресурси. У дослідженні застосовано описовий, зіставний, структурно-семантичний, перекладознавчий і контекстуальний методи, а також елементи кількісного аналізу. Встановлено, що юридична термінологія германських і романських мов характеризується високим ступенем стандартизованості, проте відрізняється структурною організацією та концептуальним наповненням, що зумовлює використання різних перекладацьких трансформацій.

Найпродуктивнішими способами перекладу визначено калькування, конкретизацію, модуляцію, функціональну заміну, описовий переклад і комплексні трансформації. Доведено, що вибір перекладацької стратегії залежить від семантичної структури терміна, наявності міжмовного еквівалента, типу юридичного тексту та особливостей відповідної правової системи. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у юридичному перекладі, підготовці перекладачів, укладанні двомовних юридичних словників і викладанні перекладознавчих дисциплін.

TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN RENDERING LEGAL TERMINOLOGY OF GERMANIC AND ROMANCE LANGUAGES

Strochenko L. V.
Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3619-3484
lesiastrochenko@gmail.com

Yeromenko S. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8145-9483
svetlana200125@gmail.com

Teletska T. V.
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National University "Odesa Law Academy"
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2555-1154
teletskaya@gmail.com

Key words: *legal terminology, legal translation, translation transformations, Germanic languages, Romance languages, legal discourse, legal texts.*

The article examines translation transformations employed in rendering the legal terminology of Germanic and Romance languages into Ukrainian. The relevance of the study is determined by the growing scope of international legal communication, Ukraine's European integration processes, and the increasing need to ensure the accuracy of translating legislative, contractual, and judicial documents. The article aims to identify the peculiarities of applying translation transformations in rendering legal terminology of Germanic and Romance languages, to determine the most productive translation techniques, and to establish the factors influencing translators' decision-making. The research material comprises 600 legal terms and more than 350 excerpts from legislative and regulatory documents selected from the official legal resources EUR-Lex, UK Legislation, and the United States Code in English, French, and Ukrainian. Specialized legal dictionaries and reference resources were additionally used to verify the semantics of legal terms and their standardized equivalents. The study employs descriptive, comparative, structural-semantic,

translation, and contextual methods, together with elements of quantitative analysis. The findings demonstrate that the legal terminology of Germanic and Romance languages is characterized by a high degree of standardization while differing considerably in structural organization and conceptual content, which necessitates the application of various translation transformations. The most productive translation techniques include calque, concretization, modulation, functional substitution, descriptive translation, and complex translation transformations. It has been established that the choice of a translation strategy depends on the semantic structure of a legal term, the availability of an interlingual equivalent, the type of legal text, and the specific features of the corresponding legal system. The practical significance of the study lies in the possibility of applying its findings to legal translation practice, translator training, the compilation of bilingual legal dictionaries, and the teaching of translation studies.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації, інтенсифікація міжнародної правової співпраці та гармонізація національного законодавства з європейськими правовими стандартами істотно підвищують роль якісного перекладу юридичних текстів. Особливого значення набуває проблема адекватного відтворення юридичної термінології германських і романських мов, оскільки саме ці мовні групи є основою функціонування більшості міжнародних нормативно-правових документів, договорів, судових рішень та інших актів офіційно-ділової комунікації. Юридичний термін є носієм не лише спеціального поняття, а й певної правової традиції, що формується під впливом історичних, культурних і національних особливостей відповідної правової системи. У зв'язку з цим буквальне відтворення термінологічних одиниць нерідко призводить до семантичних втрат, зміни юридичного змісту або виникнення неоднозначності.

Проблема перекладу юридичної термінології ускладнюється також відмінностями між правовими сім'ями, зокрема англо-американською системою загального права (Common Law) та континентальною системою романо-германського права. Саме тому проблематика перекладу юридичної термінології належить до актуальних напрямів сучасного перекладознавства, оскільки юридичний текст потребує максимальної точності відтворення змісту, збереження нормативності та відповідності правовим традиціям різних країн. Значна увага приділяється дослідженню структурно-семантичних особливостей юридичних термінів, проблемам міжмовної еквівалентності, а також вибору оптимальних перекладацьких стратегій.

Сучасні дослідження англомовної юридичної термінології засвідчують, що найбільші труднощі перекладу пов'язані з полісемією, міжмовною асиметрією, національною специфікою правових понять і відсутністю повних термінологічних відповідників. Особлива увага приділяється необхідності використання комплексу перекладацьких трансформацій, які забезпечують адекватне відтворення змісту юридичних понять українською мовою [Єрьоменко, Строченко, 2025].

Важливим напрямом наукових досліджень є гармонізація юридичної термінології в умовах європейської інтеграції України. У центрі уваги перебувають питання стандартизації правничої лексики, досягнення поняттєвої еквівалентності та узгодження української юридичної термінології з правовою системою Європейського Союзу. Такий підхід підтверджує, що переклад нормативно-правових актів є не лише мовним процесом, а й механізмом адаптації правових концептів різних юридичних систем [Касяненко, 2011].

Вагомий внесок у формування теоретичних засад термінознавства зроблено у працях, присвячених функціонуванню спеціальної лексики у фахових текстах. Юридичний термін розглядається як мовна одиниця, що характеризується системністю, однозначністю в межах відповідної галузі знань і виконує номінативну, дефінітивну та комунікативну функції. При цьому адекватність перекладу визначається не лише формальною відповідністю, а й повнотою передачі змісту юридичного поняття [Кияк, 2007].

Сучасна юридична термінологія дедалі частіше інтерпретується як складова юридичного дискурсу, у якій значення терміна формується під впливом текстового та комунікативного контексту. Такий підхід дозволяє розглядати правничі терміни як когнітивно-дискурсивні одиниці, семантика яких залежить від особливостей функціонування у нормативних, судових та інших видах юридичних текстів [Сидоренко, Бондаренко, Сипченко, 2022].

Значний практичний досвід юридичного перекладу узагальнено у працях, присвячених перекладу англомовної юридичної літератури. У них систематизовано основні види перекладацьких трансформацій, окреслено типові труднощі перекладу законодавчих, договірних і судових документів, а також запропоновано ефективні способи відтворення юридичних термінів із урахуванням особливостей

англо-американської та континентальної правових систем [Черноватий, Карабан, 2016].

У міжнародному перекладознавстві юридична англійська розглядається як окрема спеціалізована підсистема мови, для якої характерні висока термінологічна насиченість, консервативність мовних засобів, усталені синтаксичні моделі та значна залежність від національної правової традиції. Саме тому адекватний переклад юридичних текстів потребує врахування не лише мовних, а й концептуальних відмінностей між правовими системами [Haigh, 2015].

Попри значний обсяг наукових досліджень, більшість із них присвячена окремим аспектам юридичної термінології, особливостям англомовного юридичного дискурсу або перекладу текстів певної правової системи. Водночас недостатньо висвітленими залишаються закономірності використання перекладацьких трансформацій під час відтворення юридичної термінології германських і романських мов у порівняльному аспекті. Потребують подальшого вивчення структурно-семантичні чинники вибору трансформацій, вплив типологічних особливостей мов на перекладацькі рішення, а також специфіка передачі юридичних понять, зумовлена відмінностями між національними правовими системами. Саме ці питання визначають наукову новизну та актуальність пропонованого дослідження.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей використання перекладацьких трансформацій під час відтворення юридичної термінології германських і романських мов українською мовою, визначенні найпродуктивніших способів перекладу термінологічних одиниць, а також встановленні впливу структурно-семантичних і функціонально-прагматичних характеристик юридичних термінів на вибір перекладацьких рішень. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: визначити структурно-семантичні особливості юридичних термінів у досліджуваних мовах; класифікувати основні види перекладацьких трансформацій, що застосовуються під час перекладу юридичної термінології; проаналізувати особливості використання лексичних, граматичних, лексико-граматичних і комплексних трансформацій при перекладі юридичних термінів; встановити найпродуктивніші перекладацькі стратегії відтворення юридичної термінології залежно від мовної групи та типу юридичного тексту; визначити чинники, що впливають на вибір перекладацьких трансформацій під час перекладу юридичної термінології.

Об'єктом дослідження є юридична термінологія германських і романських мов у сучасному юридичному дискурсі. Предметом дослідження виступають перекладацькі трансформації, що застосовуються при відтворенні юридичної термінології германських і романських мов українською мовою, а також закономірності їх використання залежно від структурно-семантичних особливостей термінів і специфіки відповідних правових систем.

Матеріалом дослідження стали 600 юридичних термінів і понад 350 фрагментів нормативно-правових документів, відібраних з офіційних правових ресурсів ***EUR-Lex, UK Legislation*** та ***United States Code***, представлених англійською, французькою та українською мовами. Для встановлення нормативних термінологічних відповідників і уточнення семантики спеціальної лексики також використано ***Legal Dictionary, French-Ukrainian Dictionary of Legal Terms***. Такий матеріал забезпечує можливість комплексного порівняльного аналізу юридичної термінології германських (на матеріалі англійської) та романських (на матеріалі французької) мов і дослідження особливостей її перекладу українською мовою.

У дослідженні використано описовий, зіставний, структурно-семантичний і перекладознавчий методи, метод контекстуального аналізу, а також метод кількісного аналізу для визначення частотності використання окремих перекладацьких трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз корпусу текстів засвідчив, що юридична термінологія германських і романських мов характеризується високим ступенем стандартизованості, системності та поняттєвої точності, однак способи її мовної репрезентації суттєво відрізняються. Англійська юридична мова тяжіє до аналітичних конструкцій і багатокомпонентних словосполучень, тоді як французька демонструє переважання прийменникових моделей та більш розвинену морфологічну структуру термінів. Наприклад, англійські терміни *legal entity*, *criminal liability*, *burden of proof*, *breach of contract* відповідають французьким *personne morale*, *responsabilité pénale*, *charge de la preuve*, *rupture du contrat* і українським *юридична особа*, *кримінальна відповідальність*, *тягар доказування*, *порушення договору*. Незважаючи на однаковий денотативний зміст, структура термінів у кожній мові відображає особливості її словотвору та юридичної традиції, що безпосередньо впливає на вибір перекладацьких рішень.

Дослідження показало, що під час перекладу юридичної термінології використовуються лексичні, граматичні, лексико-граматичні та комплексні трансформації, причому їхня частотність залежить від ступеня міжмовної еквівалентності терміна. Найпродуктивнішим способом відтворення міжнародно уніфікованої юридич-

ної лексики виявилося калькування. Так, *legal capacity* перекладається як *правоздатність*, *civil procedure – цивільне судочинство*, *fundamental rights – основоположні права*, французькі *acte juridique – юридичний акт*, *droit administratif – адміністративне право*, *responsabilité civile – цивільна відповідальність*. Такі терміни закріплені у міжнародній юридичній практиці, тому їх переклад не потребує суттєвих семантичних змін.

Водночас значна кількість термінів не має прямих міжмовних відповідників через відмінності між національними системами права. У таких випадках буквальний переклад не забезпечує передачі юридичного змісту. Одним із найхарактерніших прикладів є англійський термін *consideration*. У загальновживаній лексиці він означає «розгляд» або «увага», однак у договірному праві позначає зустрічне майнове задоволення сторін як необхідну умову чинності договору. Саме тому нормативним перекладом є *зустрічне задоволення* або *зустрічне надання*, а не буквальне відтворення форми слова. Подібна ситуація спостерігається під час перекладу терміна *equity*. Лексичне значення слова пов'язане зі справедливістю, проте у правовій системі Великої Британії *equity* позначає окрему систему норм, яка історично сформувалася поряд із загальним правом (*common law*). У зв'язку з цим найбільш адекватними відповідниками є *право справедливості* або *норми права справедливості*. Аналогічно перекладається *Court of Equity – суд права справедливості*. Застосування буквального перекладу *справедливість* призводило б до втрати спеціального юридичного змісту.

Особливу складність становить переклад терміна *tort*, який позначає цивільне правопорушення, що породжує позадоговірну відповідальність. Через відсутність аналогічної правової категорії в українському законодавстві використовуються функціональні відповідники *делікт*, *деліктне правопорушення*, *цивільне правопорушення*, а словосполучення *tort law* передається як *деліктне право*. Аналогічні труднощі виникають і під час перекладу французького терміна *fait juridique*, який залежно від контексту може означати як *юридичний факт*, так і *правову подію*, що потребує контекстуальної конкретизації.

Аналіз корпусу засвідчив, що калькування є ефективним лише тоді, коли юридичне поняття функціонує в обох правових системах. Наприклад, *presumption of innocence – présomption d'innocence – презумпція невинуватості*, *constitutional law – droit constitutionnel – конституційне право*, *legal person – personne juridique – юридична особа*. У цих випадках юридичні концепти мають спільну нормативну основу, тому буквальне відтворення є цілком виправданим.

Значно рідше використовувалася генералізація, переважно під час перекладу назв судових органів та інституцій. Наприклад, *District Court* у різних країнах відповідає різним рівням судової системи, тому найчастіше перекладається як *районний суд* або узагальнено *суд першої інстанції*. Аналогічно, французький *Cour de cassation* не є повним еквівалентом українського Верховного Суду, тому його доцільно передавати як *Касаційний суд Франції*, а не просто *Верховний суд*.

Однією з найчастіших граматичних трансформацій стала перебудова структури словосполучення. Англійська юридична термінологія широко використовує конструкцію «іменник + прийменник + іменник», яка в українській мові трансформується у прикметниково-іменникову модель. Так, *right of access to justice* перекладається як *право на доступ до правосуддя*, *burden of proof – тягар доказування*, *breach of fiduciary duty – порушення фідуціарного обов'язку*. У французькій мові подібні перебудови також є закономірними: *responsabilité du fait des produits défectueux* відтворюється як *відповідальність за дефектну продукцію*, *tribunal administratif – адміністративний суд*, *droit international privé – міжнародне приватне право*.

Важливе місце посідає модуляція, коли зміна способу вираження забезпечує точніше відтворення юридичного змісту. Наприклад, англійський термін *good faith* буквально означає «добра віра», однак у правничому дискурсі нормативним відповідником є *добросовісність*. Аналогічно, *legal remedy* не перекладається як «юридичний засіб», а передається як *спосіб судового захисту* або *правовий засіб захисту*. Французький термін *force majeure* традиційно перекладається як *форс-мажор* або *обставини непереборної сили*, що також є прикладом семантичної адаптації, а не буквального перекладу.

Найбільш ефективними виявилися комплексні трансформації, які поєднували калькування, конкретизацію, граматичну перебудову та функціональну заміну. Наприклад, англійський термін *power of attorney* перекладається як *довіреність*, хоча буквальний переклад – *повноваження адвоката* або *право представництва* – не відповідає юридичному змісту документа. Аналогічно, *judicial review* залежно від контексту передається як *судовий контроль*, *судовий перегляд* або *судова перевірка законності*, а французьке *mise en demeure* перекладається як *офіційна вимога про виконання зобов'язання*, що також потребує використання описового перекладу.

Висновки. Отже, вибір перекладацької трансформації визначається сукупністю лінгвістичних і позамовних чинників. Вирішальне значення мають структура терміна, ступінь його термінологічної усталеності, наявність міжмовного

еквівалента, контекст функціонування та належність юридичного поняття до певної правової системи. У результаті дослідження встановлено, що переклад юридичної термінології германських і романських мов потребує врахування не лише мовної структури терміна, а й специфіки відповідної правової системи. Найпродуктивнішими виявилися калькування, конкретизація, модуляція, функціональна заміна, описовий переклад і комплексні трансформації.

Англійська юридична термінологія частіше потребує функціональної адаптації через наявність понять системи загального права, тоді як французькі терміни здебільшого відтворюються шляхом калькування, структурної перебудови та використання усталених відповідників. Вибір перекладацького способу залежить від семантики терміна, його контексту, жанру юридичного тексту та ступеня відповідності правових понять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрьоменко С.В., Строченко Л.В. Англомовна юридична термінологія в аспекті перекладу. *Modern Philology.* 2025. Випуск 4. С. 64–69. https://doi.org/10.32782/modernph-2025.4.9
2. Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів в контексті євроінтеграції України : автореф дис. … канд. філол. наук : 10.02.16 – перекладознавство; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2011. 16 с.
3. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2007. № 32. С. 104–108
4. Сидоренко О., Бондаренко О., Сипченко І. Лінгвістична інтерпретація юридичної термінології в семантико-текстуальних дослідженнях. Філологічні трактати. 2022. Т. 14, № 2. С. 105–115. DOI: https://doi.org/10.21272/Ftrk.2022.14(2)-11
5. Черноватий Л.М., Карабан В.І. Переклад англомовної юридичної літератури. Навчальний посібник. Вид. 4-е, випр. і доп. Вінниця : Нова Книга, 2016. 280 с.
6. Французько-український словник юридичних термінів. Одеса: Гельветика. 2016. 372 с.
7. Haigh R. Legal English. London : Routledge, 2015. 360 p.
8. Legal dictionary. URL: https://dictionary.law.com/ (дата звернення: 17.06.2026)
9. Publications Office of the European Union. Consolidated texts. *EUR-Lex.* URL: https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/consleg.html (дата звернення: 12.07.2026).
10. UK Legislation (Legislation.gov.uk). URL: https://www.legislation.gov.uk (дата звернення: 17.06.2026)
11. United States Code (U.S. Code). URL: https://uscode.house.gov (дата звернення: 17.06.2026)

REFERENCES

1. Yeromenko, S. V., & Strochenko, L. V. (2025). Anhlomovna yurydychna terminolohiia v aspekti perekladu [English legal terminology in the aspect of translation]. Modern Philology, 4, 64–69. https://doi.org/10.32782/modernph-2025.4.9
2. Kasianenko, D. S. (2011). Osoblyvosti perekladu ta leksychnoi harmonizatsii zakonodavchykh aktiv v konteksti yevrointehratsii Ukrainy [Peculiarities of translation and lexical harmonization of legislative acts in the context of Ukraine's European integration] (Extended abstract of Candidate's thesis in Philology, specialty 10.02.16 – Translation Studies). South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.
3. Kyiak, T. R. (2007). Funktsii ta pereklad terminiv u fakhovykh tekstakh [Functions and translation of terms in specialized texts]. Visnyk Zhytomyrskoho Derzhavnoho Universytetu imeni Ivana Franka, 32, 104–108.
4. Sydorenko, O., Bondarenko, O., & Sypchenko, I. (2022). Linhvistychna interpretatsiia yurydychnoi terminolohii v semantyko-tekstualnykh doslidzhenniakh [Linguistic interpretation of legal terminology in semantic and textual studies]. Filolohichni Traktaty (Philological Treatises), 14(2), 105–115. https://doi.org/10.21272/Ftrk.2022.14(2)-11
5. Chernovatyi, L. M., & Karaban, V. I. (2016). Pereklad anhlomovnoi yurydychnoi literatury [Translation of English legal literature] (4th ed., revised and supplemented). Nova Knyha.
6. Frantsuzko-ukrainskyi slovnyk yurydychnykh terminiv [French-Ukrainian dictionary of legal terms]. (2016). Helvetyka.
7. Haigh, R. (2015). Legal English. Routledge.
8. Law.com. (2026). Legal dictionary. Retrieved June 17, 2026, from https://dictionary.law.com/
9. Publications Office of the European Union. (n.d.). Consolidated texts. EUR-Lex. Retrieved July 12, 2026, from https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/consleg.html
10. UK Government. (2026). UK Legislation. Retrieved June 17, 2026, from https://www.legislation.gov.uk
11. Office of the Law Revision Counsel. (2026). United States Code (U.S. Code). Retrieved June 17, 2026, from https://uscode.house.gov

Дата першого надходження статті до видання: 15.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026